

A kongresszuson tartott értekezések.

A rabállatok.

SZÉCHYNÉ LORENZ JOSEPHINTÓL.

Megszoktuk a mondást, hogy az ember legfőbb java: a szabadság. Nem lehetne-e ezt azt állatra nézve is állítani, sőt azt, hogy az állatra nézve a szabadság nemcsak a legfőbb jó, de a lét legfelsőbb föltétele? Élni annyit tesz, mint szabadnak lenni; a szabadság az élet; a fogság a halál, a folytatott, folytonos halál. Bátran lehet mondani, hogy a hatalmas raboroszlántól kezdve egész a piczi kalitkába zárt kis egérig, minden, minden rabállat már nem él; csak létezik még egy ideig, tengődik; teste lélezkzik, de lelke meg van ölve. Ily szerencsétlen állatok számtalan milliói tönkre mennek az emberek kegyetlensége, nembánomsága, sőt önző szeretete folytán is — mert ezen a világon a szeretet szinte épp annyi áldozatot szed, mint a gyűlölet. Ha tehát még az ember szeretete is szerencsétlenné teheti az állatot, megfosztva őt szabadságától és társaitól, a könyörületességhez kell fordulnunk, a melyben úgy a kegyetlenségnek, mint a közönynek és szeretetnek is össze kell olvadnia.

Beszéljünk mindenek előtt a madarokról, a melyek a rabállatok legnagyobb tömegét adják. A struggle for life talán egy állatfajnál sem keservesebb, mint ezeknél. Darwin állítja, és ő bizonyára a legelvitázhatlanabb tekintély, hogy 20 éneklő madár-család közül alig háromnak sikerül fiókáit fölnevelni. Xavier Raspail szerint 67 madárcsaládból 41 vész el. René Martin megfigyelte, hogy 100 madár-család közt alig 30 tudta felnevelni fiait, melyek, részint az idő viszontagságainak: esőnek, zivatarnak, részint pedig a gyermekek kegyetlenségeinek, melyekkel a fiókákat elrabolják vagy a fészkeket elpusztítják, estek áldozatul.

És végre, mindeme küzdelmek és tizedelések után jön az ember, a meglett, az érző ember, és vesz magának a maradványból annyit, a mennyi neki tetszik, hogy pénzért eladja, vagy hogy maga zárja egy szűk kalitkába a szerencsétlen állatokat.

S e kalitka, e negyed- vagy legfeljebb félméternyi átméretű helyecske, pótolja aztán a szerencsétlen állatnak a lég és világosság végtelen terét, hegyeket és völgyeket, fákat, erdőt, rőpkeit a tiszta etherben, társait, életének ezélját, szóval az egész életet! Társaitól és a szabadságtól megfosztva, a szegény madár csak tavaszkor és őszkor ébred új életre: tavaszkor a költés idejében, midőn szűk fogságában el kezd nyugtalanul fel és le tipegni, azzal a szándékkal, abban az ösztönben, hogy fészket rakjon; milyen kín, milyen fájdalom szegény kicsi szívére nézve, hogy nem talál sem társra, sem a fészekrakáshoz szükséges anyagra! Kis kaliczkájából hallja és látja szabad társait künn a világosság oczeánjában csicseregni, játszani, röpülni, édelegni; közelednek is itt-ott elevenen eltemetett társuk sirjához, mintha kiszá-

badítani vagy legalább vigasztalni akarnák, de a megközelítés lehetetlen: mert az ember kegyetlen keze rácsot — számukra vasrácsot — tett közé és forró, jogos vágyai közé. S a szegény madárka keresztre feszítése ismétlődik ősszel, a vándorlási ősztön évadjában. Mily szépen írta le a mi nagy Arany Jánosunk egy ilyen bezárt, megcsontított madár vágyait a «Rab golyó»-ban is!

A szegény elszigetelt rabállatok lassacskán elkorcsosodnak, s ha évek után visszaadnók a szabadságnak, már nem volnának képesek azt felhasználni; úgy mint amaz agg fogoly, akiről pár hónappal ezelőtt az újságok írtak: a Philippinei-szigeten töltött 25 esztendei fogság után, kiszabadulva, a szegény aggyastyan képtelen volt mindennapi kenyerét megkeresni, szabadságát, életét megértékesíteni és végre vissza kéredzett ama börtönbe, melyből előbb három ízben megszökött volt; — vagy úgy mint a szibériai fogságban levő száműzöttek, akiket sok évi kín után ólombányák mélységeiben, a csár kegyelme folytán egyszer egy évben a szabad levegőre és napfényre engedtek fel, de fölérve a mélységből, a friss levegő hatása alatt nyomban halálos ájulásba estek; nyomorult testüknek, haldokló tüdejüknek már nem volt meg erejük az élet feltételeit elviselni. — Így vannak a soká fogságban elzárt madaraink: kiszabadulva, csakhamar visszakerülnek a kaliczkába, fáradtan, elszomorodva, haldokolva; mert már nem képesek repülni. A természet megadta nekik az erőt, hogy óránként több ezer métert átszeldeljenek, hogy keresztül repüljenek a világ egyik végétől a másikig; de az ember arra kárhóztatta őket, hogy egész életükön át csak egy negyed, legfőlebb félméter átméretű börtönben tipegjenek.

A Thantalos regéjét az ő kínjaival úgy tekintjük, mint a görög istenek kegyetlenségének zord, sőt túlzott feltüntetését. És mégis, mi magunk ily kinoknak teszünk ki oly végtelen sok védtelen állatot!

Az Oroszországban megjelenő «Revue de l'Art vétérinaire» is megállapítja, hogy például a kanári madár hazájában 50, sőt 60 esztendőes lesz, míg kalitkába csukva, alig 12—15 éves kort érhet el; tehát élete háromnegyed részétől meg van fosztva. És ha a fogságban, tört szívvel már nem énekelnek, hangjukat veszítik a szegénykék, akkor vegyszeti orvossággal jönnek börtönőreik! — Mert sok ember szíve és esze szük ahhoz, hogy átérezze, hogy elhiggye, miszerint a madarak hangvesztése nem fizikai, hanem pszichikai okokon alapszik. Pedig számtalanszor bebizonyították már, mennyire hat a honvágy, a szabadság — és társaik után való esengés az állatokra. Az érettsége után befogott fülemile annyira busul, hogy nem fogad el semmi ételt és nagyon hamar elpusztul: ugymint a varju, a mely szinte visszautasítja az eledelt és a fogság harmadik napját túl nem éri. A tűzok rohamosan elpusztul bú és félelem következtében. Breunier írja, hogy még a szamar is, mely iránt én, zárjel közt legyen megjegyezve, mindig a legnagyobb rokonszenvvel viseltettem, még a szamar is, messze hazájától és övéitől, oly szerencsétlennek érzi magát, miképp egyike

e nemes állatoknak, melyet Gibraltárból szállítottak el a tengeren, szülőföldjét és istállóját 50 mérföldnyi távolságra gyalog, szárazon meg tudott találni! Boldogok azok, a melyeknek sikerül megszökniök és a sweet home-ot újra megnyerniök; de azok a szegény állatok, a melyek tulélik azt a gyötrelmet, hogy fogolyokká lettek, társaiktól elszakadtak és hosszú évek során át haldokolnak? Nem lehet semmit se tenni az emberi erőszak és jog eme kegyetlen visszaélése ellen? Az embernek kétségtelen megvan az a joga, hogy ruházkodása és tápláléka czéljából az állatot megölje, de nincs meg sehogy sem az a joga, hogy az állatot kínozza és gyötörje, kedvtelésből, mulattatására. Azonban nemcsak a részvétet, hanem a közdasági érdeket is föl kell hívni. Egyik fővárosi napilapunk f. évi május havában közgazdasági szempontból is érdekes adatokat közölt, megemlítve, hogy a földművelésügyi miniszter egy már évek óta huzódó és a mező- és erdőgazdaságunkra nézve nagy fontosságú ügyet hozott a megoldás stádiumába: a mező- és erdőgazdaságra hasznos madaraknak nemzetközi védelmét czélzó tárgyalásokat. Hogy a madarak csak a kártékony rovarok pusztítása által mily hasznot hajthatnak gazdáinknak, elég lesz a Vicomte de la Sicotière-re hivatkozni, aki kimutatta, hogy Franciaországban több milliárdnyi évi termésből a kártékony rovarok 600 milliónyi értékű termést semmisítenek meg. Ugyanazon számítás alkalmazásával Magyarország évi vesztesége 80—100 milliónyi értéket tenne ki.

A kolozsvári Á. V. E. egy buzgó tagjának állítása szerint, emez alig 36.000 lakossal bíró városban tizezer éneklő madár van kalitkába zárva és hogy ennek következtében, t. i. a hernyókat pusztító szabad madarak hiányában, alig 5—6 esztendőben egyszer van dúsabb gyümölestermés.

Végre, nem csupán a rabmadarokról, hanem az összes rabállatokról kívánok szólni. Minő kinszenvedés az állatokra nézve, ha hazájukból elragadva, zord éghajlat alá hozva, korai halálban senyvednek el. A majom is, a papagály is, s minden forró éghajlat alatt született állat, hamar áldozatul esik az európai időjárásnak; legtöbbször tüdővészben mulik ki, mely betegséget környezetükre, az emberekre is kiterjesztik. Hány ember nem is sejti, honnan keletkezett családjában az első tuberculózis és nem is jut eszébe, hogy benne a szerencsétlen rabállat egy örökségét lássa.

Brehm, a ki annyira szerette az állatokat és életfeltételeiket, ki csimpánzaival úgy bánt, mint társaival, Brehm sem volt képes életüket fenntartani, hanem egyiket a másik után elvesztette, igazi fájdalomra.

És azután a sok más rabállat, a mit a családokban tartogatnak; meg a tánczoló medvék, a számító kutyák, vásárokon bemutatott beszélő madarak, de még a czirkuszbéli »bêtes savantes«-ok, melyeket természetükkel egyenesen ellenkező dolgokra tanítanak és tutti quanti, a melyek életükkel fizetik meg, hogy mulattatásunkra szolgálnak. Végre a legszerencsétlenebbek, a

szánalomra legméltóbbak: a lánczos kutyák. Odalánczolva, hogy gazdáik életét és vagyonát őrizzék, a szegény állat nem részesül egyébben, mint általános elhanyagoltásban és mostoha, durva bánásmódban. A téli vad hidegnek épp úgy kitéve, mint a nyári nap perzselő forróságának, senki sem törődik vele, ha csak azért nem, hogy kínozza. Eltörölhetlen emlékünkbé vésődik Longfellow ama szép költeménye, amely egy lánczos kutya tragikus halálát írja le; a tüzvész alatt, mely egy házat elpusztít, mindenki megfélekedzik a lánczához kovácsolt kutyáról, mely tanuja és végre áldozata a szörnyű látványnak. A másokért való feláldozásban és nélkülözésben töltött élet után, ilyen halál jutalmul!

Egy régi nép, már nem tudom melyik, a háládatlanságot halállal büntette meg. Vajjon a modern ember számára nem léteznének-e erkölcsi, ha már nem is államjogi kötelességek az állatok iránt való halára nézve is?

Vessük el a lánczot! A kutya úgy is természete szerint őrző és hű azokkal szemben, a kik jól bánnak vele, t. i. a ki érdemeiért kenyeret és jó szót adnak neki.

A biblia azt mondja, hogy az ember legyen ur az állatok fölött. Legyen is! használja őket, de szorosan a természet szabta törvények értelmében, melyek oly világosan szólnak az emberekhez. Ha mindegyikünk azt tenné fel magában, hogy a körülöttünk forgó társai: emberek és állatok életét megkönyvitse, nem lenne többé szükség sem állat-, sem embervédő egyesületekre. Minden állatnak van saját hivatása, saját czélja, tevékenysége és létjoga a végtelen természet háztartásában, sőt az emberiség polgárosultságának történetében is. Vegyük igénybe, használjuk fel szolgálataikat, segítségüket, de soha úgy, hogy ama határokon kívül erőszakoljuk, a melyeken belül a természet helyezte őket.

Berthelot, a nagyszellemű volt francia külügy- és közoktatási miniszter, 2—3 évvel ezelőtt a *Revue des deux Mondes*-ban megjelent, a hangyákról szóló gyönyörű tanulmányában, ezen állatcsockákat köztársaságukkal, sürgés-forgásukkal, tevékenységük-, küzdelmeik- és veszteségeikkel: a régi rómaiakkal hasonlította össze. Ha az egész világ olyan emelkedett szempontból itélné meg az állatot és cselekedeteit, mint Berthelot az ő magas és nemes lelkével: az összes csúszó, mászó, járó, uszó, röpülő teremtések jogai tiszteletben részesülnének az egész világban.

Ne vonjuk el a szegény állatokat a tenger mélyéből, a hegyek magaslatairól, a napsugaras légkörből, társaiktól, hogy *magányosan* bezárjuk, megcsonkítsuk, hanem hagyjuk meg annak a rendeltetésüknek, a melyet Isten adott nekik és hajoljunk le a teremtő bölcsessége előtt. A szivtelen ember valóban mélyebben áll, mint az általa gyötrött szegény állat.

Ime, ezeknek a panaszoknak kivántam kifejezést adni. Én a rabállatok szomorú kérdését csak felvethetem; az Önök jóakarására, gazdag tapasztalataira bízom, hogy majd találnak módot eme kegyetlen visszaélések megszüntetésére, melyek sok millió védtelen állat életét és lelkét teszik tönkre.

Kezdjük mi állatvédő egyesületek azzal, hogy tagjainkat felkérjük arra, miképp se pénzért ne vegyenek, se ajándékba ne fogadjanak el rabmadarat, vagy lánczos kutyát, vagy egyéb szabadságától és társaitól megfosztott állatot és ajánljuk a legmelegebben, hogy ne feledjék el soha, miképp az állatok épp úgy éreznek és szenvednek, mint az emberek, hogy létjoguk éppen oly szent a jó és igazságos ember előtt, mint az emberé és hogy az állatokra is ép úgy illik, mint az emberre a mondás, amelyet ezen előadás kezdetén is hangsúlyoztam:

A szabadság az élet, a fogság, meg az egyedüllét — a halál, a folytonos halál.

Az állatvédelem és a napi sajtó.*)

WERTHER ALVIN-től.

Minden küzdelemben, melyet valamely erős és szívós ellenféllel szemben folytatunk, a legfontosabb az, hogy hatalmas szövetségesekre tegyünk szert és ezeket minden megengedhető és lehető eszközökkel megtartani és erősen magunkhoz fűzni iparkodjunk.

Az állatvédő-egyesületek, a magasabb művelődési szintáj ezen előőrsei, működésükben egy előítélettel, egy oly ellenféllel találják szemben magukat, melynek passiv ellenállása nagy hatalmat jelent és melyet legyőzni csak a lényének megfelelő módon lehet, és sokakat kínosan érint az a körülmény, hogy oly tényező, melynek segélye és közreműködése a legnagyobb fontossággal bírna, — e tényező törekvéseinkkel szemben jobbra közönyösen, sőt egyes kivételes esetekben, még rosszakaratulag is viselkedik. E hatalom, vagy jobban mondva, nagy hatalom, melynek szövetsége törekvéseinkre nézve a legfontosabb jelentőségű lenne: — a napi sajtó.

A dolognak legkitartóbb megfontolását, az eszmecsereket, a legmegerőltetőbb fáradozásokat sem szabad sajnálnunk, mert ezek csekély áldozatok lesznek azon eredménnyel, díjjal szemben, melyet kivivünk, ha sikerül legalább részben megnyernünk a sajtó közreműködését; természetes azonban, hogy e sikerért folytatott fáradozásainkban elveink sértetlenségét főn kell tartanunk.

Az egyesületi közlőnyök, az időnként tartott nyilvános felolvasások — bár az utóbbiak igen fontosak — még csak meg sem közelítik, hatásukat tekintve, a napi sajtó széleskörű befolyását és csak a napi sajtó közreműködése szüntetheti meg az olyan előítéleteket, milyen p. o. az a banális és idétlen megjegyzés az állatvédelem ellen, hogy előbb az összes emberek baján kell segíteni. Pedig bizony a részvétnek, ha igazi és hamisítatlan akar lenni, általánosnak, az összes élő lényekre kiterjedőnek kell lennie és «a nemes, szociális, társadalmi ösztönök és érzelmek csak akkor keletkezhetnek, ha széles alapra támaszkodó részvét létezik».

*) A XII. nemzetközi állatvédelmi kongresszuson elfogadott vezéreszmék-